
ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Виступ академіка НАН України Ю.С. Шемшученка

Суспільством і державою поставлено питання про проведення конституційної реформи в Україні. У цьому зв'язку постають актуальні проблеми перед академічною наукою. Вони передбачають необхідність модернізації державної влади на основі оновлення чинної Конституції України. Цей процес уже перенесено на рівень його практичної реалізації. Він пов'язаний із утворенням фактично нового й унікального для нашої країни організаційного механізму для підготовки проекту Закону про внесення змін до Конституції України — Конституційної Асамблеї. Цей проект відкриває широкі можливості для справді демократичного і науково обґрунтованого вдосконалення Основного Закону нашої держави і суспільства.

Як відомо, зазначений проект було започатковано відповідно до Указу Президента України від 21 лютого 2011 р. «Про підтримку ініціативи щодо створення Конституційної Асамблеї». Підготовку пропозицій щодо алгоритму і порядку створення Конституційної Асамблеї було покладено на спеці-

альну Науково-експертну групу фахівців у складі 21 особи, яку очолив перший Президент України Л.М. Кравчук. Цим же Указом Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України було запропоновано надавати вказаній групі сприяння аналітичного і рекомендаційного характеру.

З цією метою при Інституті було утворено Групу наукових консультантів у складі 13 провідних конституціоналістів України. Саме вона й стала науковим центром, у рамках якого були опрацьовані модель Конституційної Асамблеї і Концепція формування та організації її діяльності.

25 січня 2012 р. Президент України своїм Указом «Питання формування та організації діяльності Конституційної Асамблеї» схвалив зазначену Концепцію. Зараз цей Указ перебуває на стадії його практичної реалізації, зокрема, щодо формування Конституційної Асамблеї.

Тут доцільно сказати кілька слів про те, що ж являтиме собою Конституційна Асамблея відповідно до Указу та Концепції. По-перше, — це допоміжний колегіальний орган при Президентові України, метою якого є підготовка проекту Закону «Про внесення змін до Конституції України». Передбачається, що цей Закон прийматиме Верховна Рада України в установленому Конституцією України порядку.

По-друге, Асамблея складатиметься зі 100 осіб — громадян України, які мають досвід державної і політичної роботи, фахову підготовку в галузі державо- і правотворення, авторитет у суспільстві та, як правило, не здійснюють владних повноважень у державних органах. Передбачено, що третину

кандидатур (34 особи), які входитимуть до складу Асамблеї, рекомендуватиме Науково-експертна група, а дві третини (66 осіб) — НАН України, Національна академія правових наук України, інші науково-дослідні установи та освітні заклади, громадські організації, політичні партії за квотним принципом. Персональний склад Асамблеї затверджує Президент України.

По-третє, Асамблея матиме свою структуру (пленарні засідання, координаційне бюро і комісії, голову, заступника голови і секретаря), діятиме на засадах прозорості й гласності, незалежності в прийнятті рішень шляхом голосування.

Уже завершився строк для подання кандидатур до Конституційної Асамблеї. Наша Академія буде мати вагоме представництво в Асамблеї, приблизно п'яту частину її складу (понад 20 осіб). Серед запропонованих Академією кандидатур — віце-президент НАН України академік В.М. Геєць, директори академічних інститутів академіки В.К. Мамутов, Ю.А. Левенець, Е.М. Лібанова, П.П. Толочко, академік-секретар Відділення історії, філософії і права, академік О.С. Онищенко та ін.

Такого великого представництва наша Академія ще не мала в жодній конституційній комісії незалежної України. Нагадаю з цього приводу, що до складу першої Конституційної комісії (1990 р.) було включено всього 8 учених. Друга Конституційна комісія (1994 р.) була сформована взагалі без науковців. У реформуванні Конституції України 2004 р. учені також не брали участі. То ж хіба дивно, що Конституційний Суд визнав цю реформу неконституційною. І вийшло так, що протягом 6 років ми жили за неконституційною Конституцією.

Після затвердження Президентом України персонального складу Конституційної Асамблеї буде утворено саму Асамблею й затверджено Положення про неї, проект якого підготовлено в нашому Інституті. Асамблея має розпочати свою роботу з підготовки Концепції і проекту Закону «Про внесення змін до Конституції України».

Цілком зрозуміло, що НАН України повинна стати активним учасником цього процесу, адже президентським Указом на академічні інститути (Інститут держави і права та Інститут політичних і етнонаціональних досліджень), а також на Національну академію правових наук України покладено науково-консультативне забезпечення діяльності Конституційної Асамблеї.

Ідеться насамперед про вироблення методології модернізації чинної Конституції. Наука має відповісти на актуальні питання подальшого розвитку українського конституціоналізму. Це стосується взаємодії держави і громадянського суспільства; форми державного правління; однопалатної чи двопалатної структури парламенту; організації державної влади в цілому, зокрема судової; удосконалення місцевого самоврядування; народного суверенітету і гарантування прав і свобод громадян України тощо.

У контексті діяльності Конституційної Асамблеї виникає об'єктивна потреба в розширенні і поглибленні академічних наукових досліджень проблем конституційного права. На жаль, цей процес стримується за браком коштів. На це мають звернути увагу і Президія Академії, і замовники проекту вдосконалення чинної Конституції України.